

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата медичних наук, доцента кафедри загальної гігієни та екології ВНМУ ім. М. І. Пирогова, доцента Стоян Наталії Вікторівни на дисертаційну роботу асистента кафедри загальної гігієни та екології ВНМУ ім. М.І. Пирогова Вергелес Тетяни Михайлівни «Гігієнічна оцінка особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм навчання», що представлена до офіційного захисту у спеціалізовану Вчену раду ДФ 05.600.086, що утворена згідно наказу в.о. ректора ЗВО ВНМУ ім. М. І. Пирогова №147 від 29 вересня 2023 року на підставі рішення Вченої ради ВНМУ ім. М.І. Пирогова (протокол №2 від 28 вересня 2023 року з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Актуальність обраної теми дисертації.

У теперішній час заклад вищої освіти являє собою чітко структуровану багатофункціональну систему, яка складається із комплексу соціально-економічних, санітарно-гігієнічних, психолого-педагогічних, психофізіологічних і особистісних компонентів, що справляють виражений вплив на життєдіяльність студентської молоді протягом доволі тривалого часу та мають в максимальній мірі сприяти підвищенню рівня професійної підготовленості майбутніх спеціалістів шляхом її поглибленої оптимізації, формування робочого динамічного стереотипу, розроблення ефективних методів прогностичної оцінки професійної перспективності здобувачів освіти.

Саме тому особлива увага має бути спрямована на процеси визначення особливостей адаптаційного процесу і, передусім, таких його провідних компонентів, як: психофізіологічна, психічна та соціально-психологічна адаптації. Причому слід відзначити, що адаптаційно-значущі руйнування

звичного робочого динамічного стереотипу, котрий склався напередодні початку студентського періоду життя, як найчастіше призводить до розвитку стресових реакцій, формування нервових зривів, розвитку стрес-асоційованих захворювань. Тому здійснення постійного всебічного моніторингу індивідуально-типологічних особливостей організму осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, дозволяє уникнути розвитку дезадаптаційного синдрому, зробити процес адаптації всебічним та цілком адекватним і, що надто важливо, психологічно комфортним.

Надзвичайно перспективним у цьому плані необхідно вважати здійснення ґрунтовного аналізу питань гігієнічної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної та психічної адаптації студентів, які навчаються у закладах вищої освіти медичного профілю, за умов застосування дистанційних і аудиторних форм організації навчальної діяльності. Важливим та актуальним є й проведення прогностичної оцінки основних режимних елементів навчальної і позанавчальної діяльності студентів відповідно до різних форматів навчання, рівня навчально-значущої адаптації і стану адаптаційних можливостей організму за умов використання on-line форм здобуття знань, гігієнічної діагностики особливостей процесів розвитку психофізіологічних функцій та формування особливостей особистості дівчат і юнаків.

Зважаючи на вищенаведене, дисертаційна робота Вергелес Тетяни Михайлівни «Гігієнічна оцінка особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм навчання» є надто актуальною та важливою для медицини загалом та профілактичної медицини зокрема як у теоретичному, так і у практичному сенсі.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувачки.

Передусім, необхідно підкреслити, що дисертація виконана на високому науково-методичному рівні. Автор надзвичайно ретельно та прискіпливо виконав патентно-інформаційний пошук, визначив мету дослідження, яка

привертає на себе увагу надзвичайною актуальністю, та задачі, необхідні для її всебічного досягнення.

Слід відзначити, що наукові дослідження проводились на базі Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. Під наглядом впродовж часу спостережень перебували 250 студентів, в тому числі 130 студентів, котрі навчались за дистанційною формою навчання, і 120 студентів котрі навчались за аудиторною формою навчання.

Методи дослідження, які застосовані, достатні та цілком адекватні для виконання поставлених задач: гігієнічні – для оцінки умов внутрішньонавчального середовища та умов перебування у домашніх умовах і в умовах гуртожитків, особливостей організації навчального процесу в закладі вищої медичної освіти, оцінки режиму дня у разі застосування як дистанційних, так і аудиторних форм організації навчальної діяльності, медико-соціологічні – з метою вивчення особливостей соціально- і житлово-побутових умов життя, режиму добової діяльності, професійно-орієнтованої навчальної адаптації дівчат і юнаків, психофізіологічні – для виявлення особливостей процесів розвитку психофізіологічних функцій студентської молоді, психодіагностичні – з метою оцінки закономірностей процесів формування особливостей особистості, епідеміологічні – для оцінки особливостей стану здоров'я дівчат і юнаків, експертних оцінок – для розроблення методик бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів за умов організації навчальної діяльності в дистанційному і в аудиторному форматі, статистичного аналізу (описова статистика, кореляційний, кластерний і факторний аналіз) – з метою здійснення статистичної обробки отриманих даних, їх прогностичної оцінки та встановлення особливостей перебігу процесів психофізіологічної та психічної адаптації студентської молоді.

Усі результати дослідження, які одержані, опрацьовані статистичними методиками та зафіксовані в первинній документації. Висновок комітету з біоетики закладу вищої освіти, де було виконане наукове дослідження, засвідчує відповідність проведених досліджень вітчизняним та міжнародним біотичним

нормам. Основні положення дисертації і висновки, що зроблені після ретельного узагальнення та аналізу отриманих результатів, логічні і цілком відповідають завданням дослідження та отриманим результатам.

За результатами проведених досліджень опубліковано 7 статей у рекомендованих фахових наукових виданнях України (1 стаття у журналі, що включений до наукометричної бази Web of Science), методичні рекомендації, розділ у колективній монографії, 32 тези у матеріалах конференцій.

Одержані дані і, отже, основні положення дисертаційної роботи представлені, оприлюднені та обговорені на 37 науково-практичних конференціях.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачкою досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Автором під час виконання дисертаційної роботи значно розширені уявлення про особливості процесів формування психофізіологічних функцій і особливостей особистості, котрі мають виражену професійну значущість для студентської молоді, яка здобуває вищу освіту в умовах використання дистанційного формату навчання.

Вперше з позицій чітко окресленого системного підходу здійснена гігієнічна оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних і аудиторних форм організації початкової діяльності,

Новітнім слід вважати встановлення особливостей зв'язку характеристик рівня розвитку психофізіологічних функцій, особливостей особистості і показників адаптаційних можливостей організму студентів у разі застосування дистанційних і аудиторних форм навчання. Вперше науково обґрунтовані методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в on-line і в off-line форматах.

Усі отримані результати досліджень, основні положення дисертаційної роботи, а також її провідні висновки докладно викладені в опублікованих працях здобувачаи.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертанткою цілком адекватно окреслена і чітко обґрунтована мета дослідження та визначені основні завдання, з достатньо широкого арсеналу відібрані найбільш об'єктивні методи щодо їх виконання та реалізації.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів базується на достатній кількості спостережень, відповідності проведених досліджень біоетичним вимогам, які встановлені, чіткій методології формування окремих груп порівняння залежно від формату організації навчальної діяльності досліджуваних осіб та їх вікових і гендерних особливостей, відповідністю отриманих результатів поставленим меті та головним задачам дисертаційного дослідження.

Дані, що одержані, підлягають належній обробці завдяки застосуванню методів статистичного аналізу та прогностичної оцінки, копіткому ретельному узагальненню та аналізу з використанням посилань на результати, отримані у публікаціях як вітчизняних так і закордонних дослідників, (загалом проаналізовано – 395 джерел наукової літератури, з яких 235 викладені кирилицею та 160 латиницею), їх змістовному порівнянні тощо.

Наукові положення та висновки дисертації сформульовані у повній відповідності з отриманими результатами, цілком адекватно відповідають меті і задачам дослідження, широко оприлюднені в наукових публікаціях та апробовані на численних наукових форумах.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

Визначена мета дисертаційної роботи та поставлені під час її реалізації 5

конкретних задач здобувачем вирішені на надзвичайно високому рівні. Тому слід окремо відзначити той факт, що автором успішно виконані усі їх конкретно-значущі аспекти та повністю досягнута поставлена ціль наукового дослідження.

Так, в процесі виконання дисертаційної роботи дисертант показав належні навички володіння методологією наукової діяльності – обґрунтував актуальність дослідження, сформулював мету і завдання дисертації, обрав найоб'єктивніші методи дослідження, необхідні для реалізації мети та завдань; здійснив поглиблений аналіз сучасної наукової літератури за тематикою наукового дослідження, визначив основи програмно-цільової структури виконання дисертаційної роботи, зібрав, систематизував та статистично обробив отримані матеріали, науково обґрунтував методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в дистанційному (on-line) і в аудиторному (off-line) форматі. У тісній співпраці науковим керівником автором визначені провідні напрямки проведення досліджень, здійснені аналіз та узагальнення отриманих результатів, обґрунтовані основні положення дисертаційної роботи, котрі виносяться на офіційний захист.

Потрібно відзначити, що наукові дослідження здійснювались серед окремого контингенту студентів 1 і 3 курсів медичного факультету, які навчались за умов запровадження дистанційного та аудиторного форматів організації навчальної діяльності. Групи порівняння відзначались кількісною і якісною репрезентативністю, та не використовувались в інших дослідженнях. Які-небудь ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими здобувачем опубліковані наукові праці, в дисертації не використовувались. У спільних наукових роботах дисертанту належать дані щодо викладення матеріалів, котрі пов'язані із питаннями гігієнічної оцінки особливостей психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти, які навчаються за умов використання дистанційної та аудиторної форми організації освітньої

діяльності, результатами гігієнічних, медико-соціологічних, психофізіологічних, психодіагностичних, епідеміологічних, експертних та статистичних досліджень, проведених за різних форматів навчання.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Результати дисертаційного дослідження, що проведене, є надто вагомими для медичної науки, мають важливе теоретичне значення, поглиблюють існуючі відомості та наводять нові дані щодо оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних і аудиторних форм організації начальної діяльності, визначення особливостей процесів розвитку психофізіологічних функцій організму та закономірностей формування особливостей особистості студентів медичних закладів вищої освіти за різних форматів навчання.

Отримані дані мають незаперечне практичне значення для медицини. Зокрема, створені та науково-обґрунтовані методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти в умовах організації навчальної діяльності в дистанційному (on-line) і в аудиторному (off-line) форматі є важливим як безпосередньо для прогнозування стану адаптаційних ресурсів, так і для встановлення функціональних можливостей організму сучасної студентської молоді.

Результати дисертації впроваджені в лекційні курси та практичні заняття низки кафедр, а саме кафедр: загальної гігієни та екології Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, гігієни та екології № 2 і медицини надзвичайних ситуацій та тактичної медицини Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, гігієни та екології № 2 Харківського національного медичного університету, загальної гігієни з екологією Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, гігієни та екології Івано-Франківського національного

медичного університету, гігієни та медичної екології Одеського національного медичного університету, гігієни та екології Буковинського державного медичного університету, гігієни, екології та охорони праці Дніпровського державного медичного університету, а також у практичну діяльність ДУ “Інститут громадського здоров’я ім. О. М. Марзєєва НАМН України” і ДУ “Інститут охорони здоров’я дітей та підлітків НАМН України”.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

В подальшому результати проведеного дисертаційного дослідження мають бути рекомендовані до застосування у навчальному процесі та практичній діяльності кафедр профілактичного профілю медичних закладів вищої освіти України, можуть використовуватися в ході роботи над написанням монографій та підготовкою підручників з гігієни та екології і інших навчальних дисциплін профілактичної медицини, придатні для широкого використання у профілактичній діяльності лікарів закладів вищої освіти та сімейних лікарів, фахівців центрів контролю та профілактики хвороб і громадського здоров’я.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

У дисертаційній роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикавання, фальсифікації даних чи інших порушень академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертації програмним засобом «StrikePlagiarism.com» рівень оригінальності склав 83,65%.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота **Вергелес Тетяни Михайлівни «Гігієнічна оцінка особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм навчання»**, що представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров’я» за спеціальністю 222 «Медицина», є завершеною

самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання щодо здійснення комплексної гігієнічної оцінки особливостей психофізіологічної та психічної адаптації студентів медичних закладів вищої освіти за умов використання дистанційних форм організації начальної діяльності, визначені особливості процесів розвитку психофізіологічних функцій організму та закономірності формування особливостей особистості студентів медичних закладів вищої освіти за різних форматів навчання, наукове обґрунтовані методики бальної оцінки особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації дівчат і юнаків в умовах організації навчальної діяльності у закладах вищої освіти в дистанційному (on-line) або в аудиторному (off-line) форматі.

Дисертація у повній мірі відповідає існуючим вимогам до дисертаційних робіт відповідно до Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 та вимогам щодо оформлення дисертації відповідно до наказу МОН України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Вергелес Тетяна Михайлівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Рецензент

**к. мед. н., доцент кафедри
загальної гігієни та екології**

ВНМУ ім. М. І. Пирогова

Наталія СТОЯН